

rum, Dietericus in *Annotat. Bibl. Spenserus de LL. Ebraeorum Ritualibus*, & plures alii recentes scriptores passim obvi.

SECTIO VI.

De altiorum, quæ dicuntur, Facultatum Studiis.

CAP. I.

De Præparatione ad Studium Medicum.

§. 1.

Penitiorum Physicæ & Matheseos cognitionem, ad studium hocce feliciter excolendum & absolvendum, requiri, ex iis, quæ supra de illis disciplinis disseruimus, constare potest.

§. 2.

Deinde cum principes medicorum Hippocrates & Galenus Græce scripserint, & vocabula artis medicæ, quibus vel morbos, vel medicamenta, vel res etiam unde illa præparantur, designari solent, pleraque Græcæ sint originis; ad-

adparet, Medicinæ cultores Græcæ
lingvæ peritia carere haut posse. v.
*Joach. Camerarii commentar. Græc. de
Partibus hum. corp.*

S. 3.

De ipso autem studio Medicinæ be-
ne instituendo, artis hujus periti do-
ctores consulendi sunt. *Johannes
Heurnius*, vir doctissimus, eruditam de
eo dissertationem edidit; in qua primo
docet, quibus præceptoribus utendum
ad medicinam, & quibus auctoribus in-
cumbendum: secundo, ostendit, quæ
ratione cum certa utilitate dicti jam au-
ctores sint legendi. Cum vero post
Heurnii obitum, multa in hac arte, per
curiosos naturæ indagatores, multa-
que experientia instructos medicos, hoc
in primis seculo, fuerint detecta, om-
nino recentes hic doctores consuli
interest. Interim laudata modo *dissertatio
Heurnii, de studio Medicinæ bene in-
stituendo*, heic legi meretur, in duas se-
ctiones divisa.

L. 3

I. Qvi-

I.

Quibus præceptoribus utendum ad medicinam, & quibus auctoribus incumbendum.

VT recte formentur studia, doctum contubernium plurimum valet: optimiqve viri illud Reipublicæ debent, ut sua consuetudine juvenum animos recte ad artes effingant. Propterea Hercules præclaris splendens virtutibus (χαλκικῆ ἐδῆ) ob animi fortitudinem dicitur) diligentiam in educatione Hyle summam adhibuit: qui tamen patre Theodamante paupere, δευτέρω natus fertur, Plato, Aristoteles & Plutarchus sæpe accinunt: Ἐδλῶν μὲν γὰρ ἀπὲρ ἀλλὰ μαθήσεαι, ἢν δὲ κακοῖσι ζυμμιγῆς, ἀπολεῖς καὶ τὸν εὐόντα νόον. A bonis quidem bona disces; si vero malis conversare, pristinam quoque mentem perdes. Præceptores non adscriptitia quadam benevolentia, sed ex unguibus ament disci-

discipulos: & ut coloni sapes arbusculis circumponunt, ita præceptores curam habent, ut rectissima eruditionis germina pullulent. Hos juvenes sepe accedant; nam sodalitium ad benevolentiam & amorem excitat. Peleus Achilli Phœnicem junxerat, ut & dicendi & agendi ductor foret atque magister, ut canit Homerus. Horum imitatione præceptores eligatis medicina peritos, & benevolos, ac tales, qui ad amicitiam proni sunt, & ante omnia doctos: nam difficilis hæc ars. Ita Apollo (ut cecinit Pindarus) voluit a Chirone singulari doctrina splendente filium suum Æsculapium doceri, ubi ait:

Καὶ ῥά μιν Μάγνητι Φέγων
Πόρην Κεντάυρου, διδάξαι
Πολυπήμονας ἀν-
θρώποισιν ἰᾶσθαι νόσους.

Illum Magnesia adducens commisit Centauro, ad docendum multinocuos hominibus sanare morbos. Cum electi fuerint, eos sequere; ac citra pertinaciam

ciam, concertationes cum illis moveto, ut tuis rationibus in re dubia, cum illorum iudiciis collatis, quantum a vero absis intelligas, & memoriae altius hoc modo rem immittas. Hinc veteres Palladem, non sine opera operosi Dei Vulcani (cujus etiam organa αὐτόματῶν in opus) ex cerebro Jovis armatam prodisse fingunt: oculis torve unum in scopum collimantem; quod concertatione artes optime insculpantur ac retineantur. Non moveant graves quaestiones, antequam totam medicinae formam animo complexi fuerint: alioquin hippocentavros proferent, ac inaniter ut implumes ciconiae subsultantes, alas vibrabunt: legant & relegant primum medicinae auctores: cedant libenter rationibus: non solum enim vincere, sed etiam vinci scire pulchrum eis, in quibus victoria detrimentum adfert. Vincti non vis? pulcherrimum est inter differendum a nulla vincti pertinacia aut iracundia. Domi libris opus est, non ut illos possideas, sed ut exercitatio & usus

in illis sit. Sed quibus? Quemadmodum
 ζωγραφῶσι, cum imaginem ab imagine
 pingunt, identidem exemplaria spectan-
 tes, illorum characteres ad suum Φιλο-
 τέχνημα transferre student; sic, qui se stu-
 det omnibus doctrinæ partibus excolere,
 conari debet, ut quasi ad simulacra eru-
 ditionis (hominum doctissimorum scripta
 dico) suum studium convertat, & quod
 in illis præclarum est, proprium sibi red-
 dat per imitationem. Quapropter in
 medicina, non usque deque cuncti aucto-
 res sunt eligendi, sed probatissimi, & qui
 ægis seculorum ætatibus interire non
 potuere. Nullus pictor non malit Ap-
 pellis, aut Parrhasii Zeuxisve vel Leu-
 cippi exemplar, quam quid hujus ævi
 ἀγὰρ αἰοῖται εἰς ἕτερον ἕτερον γλυ-
 κρωτέρων εἰς αἰδέων. Est enim tem-
 pus probatæ doctrinæ index; cuncto-
 rum quæ vana nec magni sunt momenti,
 vastator. Plurimi hoc ævo magna aucto-
 ritate scribunt; verum tempus iudicium
 feret, num quid perpetuitate dignum ge-

rant: profecto inter mille scriptores vix
 unus seculum agnoscit. Sint itaque ve-
 stri auctores doctorum manibus triti, &
 eorum applausu probati: ni enim pro-
 bi fuissent, jam diu manibus excussi con-
 tabuissent. Veteres sane dexterius de
 rebus judicarunt; quam nos ἀπὸ τῶν ἀ-
 πτόλοισι extrema fax & amurca mundi,
 ut a Platone in Philæbo dicitur. Ve-
 rum dixit Basilius πῶν ἀρχαιοῦτητι δια-
 φέγει ἀιδέσσιμον, quod vetustate ex-
 cellit, honore majori dignum est. Si
 enim neotericis quis stare vellet, cum in-
 finiti fere sint, & cuncti ex Hippocrate
 & Galeno hauriant, illud incommode
 illi eveniet, quod gregarii illi
 infinitum tempus postulant, cum
 interim duos hos brevi tempore perlege-
 re possit. Cumque vetustatem illam cæ-
 teri non trahant cinctam auctoritate,
 eo loco semper stabit hinc hausta doctri-
 na, unde facile dimoveri possit. Lon-
 ga temporum series plurimos celebres
 Græcos: quosdam Latinos, nonnul-
 los

los Arabes. Græci medicinam pepere-
 runt, diviteque suppellectile locupleta-
 runt, ac splendido ornatu nostræ artis
 famam toto terrarum orbe fuderunt.
 Quare nusquam minus violatam hanc
 reperiemus, quam apud suos parentes:
 hic patrima & matrima. Hanc ita-
 que ex materno gremio pudicam vir-
 ginem vobis proferet divinus senex Hip-
 pocrates, & ejus enarrator. Galenus:
 Hippocrates verus medendi dictator ha-
 bitus semper, hujus scripta tanquam ora-
 cula, & non humane lingvæ verba, tota
 amplectitur antiquitas, tanquam ducem
 & auctorem omnium disciplinarum,
 qui, ut ait Celsus, vir fuit arte & facun-
 dia clarus: quique, ut scribit Macrobi-
 us, tam fallere, quam falli nescit. In
 hoc, verborum pressa proprietates sen-
 tentiarum concisa subtilitas, sermonis
 veneranda antiquitas, artificii com-
 mendabilis dignitas: in cujus, scri-
 ptis nihil superfluum, otiosum ni-
 hil; sed arguta brevitate rotunda o-

L. 6 mnia,

mnia, & significantia. Ita ut ubertas
 & amplitudo rerum verborum nume-
 rum longe vincat, Hac genuina &
 propria sunt Hippocrati, cuius tanta
 fuit benignitas, ut nihil sciverit quod
 nos nescire voluerit: tanta autem sol-
 lertia & sapientia, ut nemo post eum
 sciverit, quod ipse ignoraverit. In eo
 enim, cuncta medicine semina animad-
 vertas; quæ tamen in facienda medici-
 na melius, quam ex commentariis ad eum
 scriptis animadvertes. Hujus enarra-
 tor fidissimus est Galenus; qui scribitur
 a quibusdam vixisse annos centum &
 quadraginta. Hic cunctis Philosophis
 & Philologis utilis. Loquitur ubique
 puro, eleganti, simplici, & nunquam
 affectato sermone, non sine magna vo-
 cum & sententiarum suppellectile: adeo,
 ut nulla satietate lectorem offendat;
 sed ubique progrediendi cupidum rhe-
 torico artificio demulceat, homo ad elo-
 quentiam factus. In hoc præcepta
 quæ-

quædam philosophica rara & eximia,
 magisque illustria, quam apud ullum al-
 lum scriptorem invenias. Nihil obtru-
 dit lectori, quod non firmis rationibus
 demonstrat, ac ejus contrarium refutet.
 Quin moralia habet perpulchra, affecti-
 bus moderandis. Ambitionem & ava-
 ritiam præcipue insectatur, & de qualibet re docte & eleganter differit. Nul-
 lis non ad ingenii cultum ejus lectio utilis.
 Sunt alii, minoris gentis, &retæus, Aëtius;
 Paulus Trallianus, Oribasius, Cassius;
 Dioscorides de materia medica, & ejus
 Europista, & ex recentioribus Actuarius,
 Damascenus, Theophilus de urinis,
 Philaretus de pulsibus, Simeon Sethi,
 Nonus. Animi causa inspicias etiam
 interdum Geoponicos, & Hippiatros.
 Geoponica scripsit Dionysius Cassius Græ-
 ce; Latine vero Cato, Columella, Palla-
 dius, Constantinus. Sextus scripsit
 medicinas ex animalibus. Latinos in-
 ter medicos primus est Cornelius Cel-
 sus; sed prudenter legendus; nam in

multis Asclepiadem methodicum sectatur, ut fatetur ipse. Hujus cote stylum subigemus, & pluris latinitatem ejus, quam medicinam faciemus. Plinius etiam perlustrandus, qui Græciam & Latium uno volumine conclusit. Accedat his Scribonius Largus, & Serenus, & Cælius Aurelianus. Sed hic cum magno judicio legendus: nam is scripta Sorani Ephesii Latina facit, qui methodica secta addictus fuit. Marcellus Empiricus politæ dictæ onis scriptor etiam inspicatur. Et inter hos Theodorus Priscianus, cujus scripta Quinti Horatiani titulo circumferuntur. Scripsit ad Timotheum fratrem Phanomenon euporiston librum unum, cum Logico ejus, & Gyneciis. Apparet eum methodica sectæ studiosum fuisse. Extant etiam scripta de acutis & Chronicis, & de occultis physicis remediis. His adde Constantinum Aphrum. Inter Arabas præcipui sunt Avicenna, Rhazes,

Rhazes, Auerrhoës, Auencoas, Mesue, Serapio, & Alfabaravius. Qui deletantur fusa & polydédala varietate remedium, Avicennam amplectantur: cuncta enim hujus ævi remedia ex eo manant. At Razes utilis illis, qui efficacem & contractam medicinam amant. Hic centum annos medicinam fecit. Hunc Vesalius paraphrasi eleganter decoravit. Hi utiles sunt, ex quibus excerptas remedia quædam Græcis olim ignota: nam scribendi illorum ratio, cum sine demonstratione fluctuet, a doctis improbat. Quare his non inherendum. Unum ex hujus temporis scriptoribus his addo doctissimum Fernelium: qui Arabum ductum non sine Græcorum demonstrationibus secutus fuit. Ejus lectionem laudo, modo cum jam dictis auctoribus conferatur, locaque annotentur, ex quibus suos rivulos traxerit: optima enim ex cunctis selegit, sed stare ejus auctoritati non potis est, nisi ubi firma demonstratio

ne

ne sua stabilivit. Quare in antiquos suos fontes si refundi possit, sane limpidissimam firmamque scientiam pareret. Sed totus eo abduci nequit, ut qui sponte interdum declinat & abit. Quid tunc agas? licet dirimet antiquorum demonstratio, collata cum hujus rationibus, & usus: hæc si vicerint, excutiantur nova tanquam amentatae haste: sin Fernelius quid melius, retineatur, & gratia illi adscribantur, ut qui pomeria medica auxerit. Sed gravis hic est auctor, nec in primo medicinae limine ponendus: sed a Galeno hoc potius utendum. Qui tamen compendiosam medicinam nimium amat, hunc legat cum iudicio: is enim, ut verum fatear, Græcam & Barbaram medicinam fere uno in volumine conclusit, & propriis locis philosophiam medicinae intulit: ut non sit necesse aliam physicam usibus medicis quærere, cum ex latissimo naturæ ambitu sæcunde medicum campum rigarit. Hos sequuntur myriades
pra-

pragmaticorum intermediorum, & nuper natorum: qui volumina per singula hominis membra digesta fabricarunt, mira remedium varietate. Inter hos medios, maxime excellit Arculanus, qui Razis nonum ad Almansorem, & Avicenna ad librum de febribus commentatus est. In hoc remedia certa & efficacia. Aliis placet Gradius, qui pro Nicolai breviario est. Quidam consiliam alunt (& non sine ratione) qvalia Montagnana tunc edidit. Gattinaria nonnullis arridet; nam placida & usitata remedia suggerit. Nonnulli Varignanam consulunt, quod euporista & usu comperta pharmaca adferat. Sunt qui Gvainerium ceteris his præferant. Quidam se addicunt Savanarola, quo adstantibus mulierculis satisfaciant. Sed nulli se mancipare præstat; verum quosdam ex his inspicere, cum inter medica versamur opera. Et qui unum pragmaticum perlustravit, aut mille, imo omnes legerit,

nam

nam unam tantum aut alteram indicationem medendi prosequuntur cuncti, ductam ac evocatam a causa morbifica, & parte afflicta: ceteras susque deque habere videntur. Sine ceteris tamen indicationibus curatio rite non absolvitur: nam nullus morbus omnium est idem; nec ullum remedii genus eandem vim habet in omnibus. Diversa enim sunt morborum idea: & iidem modo dextri, modo sinistri iudicii; concoctu ac excretu difficiles, aut faciles. Et quantum in hominibus temperierum discrimen! quam varia partium temperies! modo prostrate jacent in eodem morbo vires, & aër aut flagrante Sole torretur, vel algore riget: quin atatis vis quid non remedii evertit aut perfert? omitto jam consuetudinem, peculiarem cujusque naturam, sexus discrimen, vite genus in quo ager enutritus, morborum. Quare ut in tanto fluctuum ac scriptorum remediorum Oceano portum facili cursu collimarent medici, quæ medi-

medicamenta prolixè profuderant pragmatîci in tam numerosa morborum turba, in unam methodum ad praxin rede-
gi; ut inde, accedente methodo meden-
di vera, uno veluti intuitu, maximare-
mediorum varietas, per cunctos morbos
complecti possit, & cuique propria ex
his pomæriis methodo decerpere ut li-
ceat.

II.

Qua ratione cum certa uti-
litate dicti jam auctores sint
legendi,

Non satis fuerit compertum habere,
quinam legendi sint, sed etiam quo
modo non citra utilitatem in iis versan-
dum sit, explorandum. In omnium au-
ctorum lectione semper hæreat animo,
quod apud Platonem dicitur ἀρετὴ ἀ-
δέσποτον: ut nos hoc ad ἀληθείαν.
Moneo itaque, ut ab eorum scriptis absti-
neatis, qui ab antiquorum sententia te-
mere

mere abeunt. Plato in Epinomide ple-
 bejos quosdam Deos cum referret, ἀνο-
 γιδες hos appellabat, nescio an eo no-
 mine quid aptius adaptari his inno-
 vatoribus possit. Utinam ea mente
 omnes scriberemus jam, quia olim Hip-
 pocrates, & post eum Galenus! studio
 nimirum juvandi. Nunc neque hoc
 facimus plerique; & bene a veteribus
 etiam excogitata & scripta demoliri, ac
 rebus claris tenebras affundere conamur;
 receptissimorumque auctorum auctori-
 tatem elevamus, ut reponamus no-
 stram, dubiam ac titubantem pro exi-
 stimatissima. Si quis reclamet, illico
 nos inter nos (qui conspire contra ex-
 ternos debeamus) domesticum bellum
 depugnemus: ac χαλεποὶ πόλεμοι
 ἀδελφῶν, funesta bella fraterna. No-
 vus medicinae mysta in primis perlegat
 Institutiones medicinae. Illae enim
 ideam quandam totius medicinae animo
 immittent: & ex illis ordinem toti-
 us studii medici, & subtegmen firmum,
 cui

cui intexi omnium auctorum scripta pos-
sunt, perspiciet. Sunt enim Institutio-
nes medicæ nihil aliud, quam ex omni-
um scriptorum medicorum deliciis ac
medullis condita placenta: aut, ut me-
lius dicam, ex electissimis quibusque flos-
culis compositum mellificium. In lecti-
one auctorum cura adsit, ut eorum per-
cipiatur sententia: dein, ut retinea-
tur. Percipietur sententia auctoris, si
perspectus fuerit ejus dicendi modus,
& peculiare significantesque ejus dictio-
nes si intellexeris. Maxime in Hippo-
cratis lectione ad hæc collineandum. Ut
enim ἀναδουμένῃ illam nemo perficere
potuit, & oblitos in ea colores ali-
quot deteriore purpurisso reconcinna-
runt; ita nullus eo acumine scribendi
medicinam ab Hippocrate productam
absolvere potuit. Est sane is, inter ho-
mines, maximus medicinæ auctor: in
quo sparsa medicina totius semina anim-
advertas. Sed ex succo solo excerpta
hæc non germinant, vel tenuissime ena-
scun-

cuntur, aut non in frugem surgunt: animi sensa sua divina ob concisam brevitatem latitant, ni verba ejus significantia & dicendi modus fuerit cognitus. Quare (quia hic immoriendum) Lexica comparanda erunt Erotiani & Galeni, Julii Pollucis, Rufi Ephesii, Suida, Hesychii, Gorraei; sed ante omnia Oeconomia Hippocratis Anutii Foësii. Auctorem quem evolvis, intenta mentis acie, non raptim (ne quid fugiat) perleges. Si salebris difficilibus impliceris, ne hareas, enarratores aut preceptores consule. Si nec explicent hi, notandus locus, & pergendum, dum tempus & lectio emolliant hanc difficultatem. Nec turpe quaedam ignorare. Aut si mora impatiens fueris, ad aliorum auctorum judicia haec examina. Si idem cuncti, ratum sit: sin abeant in diversum, vide num in gratiam redire possint: vel illi qui potissima ratione utitur, subscribe. Indices loca auctorum dicent. Commentariographos prolixos fugite;

fugite; discendi enim libidinem exstinguunt: sed ubi involvimur difficultatum salebris, id solum agendum, ne nimis ingenium fatigetur, & tandem expugnetur. Galeno maxime utemur pro Hippocratis enarratore, quo illerecte intelligatur, utque memoriam exerceamus cum fecunda quadam utilitate: nam rerum, quæ discuntur per causas, demonstratio apud eum luxuriat: quibus ad eruditionem nullus felicior campus aperiri potest, nam scire, est per causas cognoscere. His opibus illi fraudantur, qui apotelesmata solum amplectuntur: tenues semper eruditione, præinopia rerum ac argumentorum. Sed hæc omnia frustra, ni Musarum matri memoriæ, tanquam penuariæ cellæ doctrinarum, inserantur. Sæpius itaque lectarepetantur: ac ut cibos mansos ac probe liquefactos dimittimus, quo facilius digerantur: ita lectio non cruda, sed multa iteratione mollita, ac velut confecta sæpiusque perpensa, memoriæ tradatur.

tur. Sed an non natura, hoc est, summi Dei beneficium memoriae vis est? Fa-
 teor, & cuncti a summo Numine ea affla-
 ti sumus. Non aequè? Cultu effingatur: consvescat exercitiis; hoc obli-
 viosos memores reddet. Sit animus
 ceteris solutus curis, ac earum ideis va-
 cuus: affectus sileant, qui in suam fa-
 ctionem totam mentem rapiunt, ita nul-
 lam characterum impressionem renuet-
 mens. Et saepe menti immissa ad phan-
 tasmam revocentur, ac cum voluptate hæc
 tunc memoriae redde: ita jucunde ejus
 usu fruatur, ac letitia quadam se laxans,
 simulacra rerum fidelius imbibet. Ad
 memoriam stabiliendam, non nihil opus
 pollicetur ipsa medicina & medici, ac
 secundum hos Marsilius Ficinus. Ari-
 stoteles libro de memoria, ostendit ob va-
 rias causas illam labefactari; vel, quia
 species rerum non suscipiuntur; vel, quia
 non detinentur: utroque enim opus est.
 Propterea mollem & stabilem a Summo
 Deo substantiam obtinuit cerebrum, ut
 molli-

mollitie rerum characteres admitteret, ut eos stabilitate retineret. Inde est quod agunt, memoriam firmari calido & sicco temperamento: calor enim modestus mollit cerebri substantiam; & siccitas eam stabilem reddit. Nam ex madido fluxoque cerebro simulacra rerum effluunt. his quærelis remediatur medicina. Sed inter cuncta confert perpetua vitæ sobrietas: nam crapula & ebrietas, ut ingenium hebetant, ita memoriam proorsus eluunt. Officit etiam tumultuaria diversorum voluminum lectio: ita in senibus multitudine rerum memoria exstinguitur. Præterea ordo in discendis rebus plurimum ad memoriam facit: imo Plato ordinem, memoriæ animam appellat. Quare in auctorum lectione, semper de ordinis filo, quod trahunt, solliciti sitis: cuncta enim quæ ordinem habent, εὐμνημόνευτα sunt. Cum ad Galenum ventum est, ejus scripta pedetentim, non saltuatim legantur: constanter, non fastidiose: ordine, non trans-

M

sulte-

sultorio modo. In primis sese offert Galeni liber, inscriptus Exhortatio ad artes; dein quoque medicus philosophus, & de sectis ad novicios, de optima secta, de constitutione medicina. Tunc anatome, dein de venarum, arteriarum, nervorum, matricis sectione. Postea libri de usibus partium, de naturalibus facultatibus, de placitis Hippocratis & Platonis, quod animi mores corporis temperiem sequuntur, de affectibus animi castigandis; an sanguis in arteriis, de odoratus instrumentis, de motu musculorum, de causis respirationis, de semine, de foetuum formatione. De elementis, de temperamentis, de medicamentorum facultatibus, de optima corporis constitutione, de optima habitudine, de inaequali intemperie: hi tres libelli ligantur inter secundum & tertium librum de temperamentis: κτ̄ γέν κτ̄ τόπος: vel legat hos postremo. De antidotis, euporista: de purgantium vi, quos, & quando: de prisana; de Theriaca ad
Piso-

*Pisonem & ad Pamphilianum: sed hos
 doctissimus Julius Alexandrinus (quem
 hic sequimur) adulterinos falseque Ga-
 leno adscriptos demonstravit. Dein sunt
 libri de sanitatis natura, de morborum
 differentiis, de morborum causis, de
 symptomatum differentiis, deque horum
 causis, de plenitudine, de tumoribus
 præter naturam, de atra bile, de tremore
 & palpitatione, de tabe, de locis affectis,
 de febrium differentiis, de pulsibus, de
 spirandi difficultate, de pulsuum usu,
 de spirandi usu causisque: de morbi
 totius temporibus, de temporibus mor-
 borum, de crisiibus, de diebus judicia-
 riis, de typis, de prænotione, de digno-
 tione ex insomniis, quomodo depre-
 hendantur simulantes, se agrotare. Ars
 medica, de sanitate tueenda, methodus
 medendi, de facultatibus alimentorum,
 de cibis boni & mali succi, de attenu-
 ante diæta, de parva pila, de curatione
 per venæ sectionem, & contra Eras-
 stratum, de comitiali pueri affectu, Glau-*

conscripta ad Thrasylbulum. Quantum ad commentaria Galeni ad Hippocratem. Signis adnumerari poterunt Prognostica & Prorrhetica: Curationi vero, de victus ratione acutorum, de articulis, de fracturis. Reliqui ejus Commentarii ad Hippocratem, veluti suorum scriptorum epitome sunt. Pragmatici ceteri, quos ante recensui, nonnunquam tangendi, ubi jam Hippocratis scriptis assuevisti, exacuendi palati gratia, cibi nimia bonitate languentis: sed id saltatim & frustulatim. Ita nec totum perlegemus Paulum Aëtium, nec Trallianum, aut Oribasium vel Rasem, neque Mesuem, nec Haliabhatem, Avenzoarem, vel Alsaharavium. Et ita cum ceteris agemus: nam eadem cuncta apud Græcos feliciter invenias. Actuarius fere totus legi poterit; & Avicenna, si restitutus esset; & Averrois scripta medica, modo id fiat cum judicio. Sed diceres, Arabes felici plenaque manu remedia jucunda ac facilia fundunt. Ita est:

est: sed ea pauca, quæ non apud Græcos. At esto! sint ab illis! instrumenta aucta: sed non in cithara bene pulsandi ars est, quamvis sine ea non ludat citharædus. Arabes ex Græcia colonias duxere: sed frustra quæras apud hos, quod non apud Hippocratem & ejus enarratorem Galenum invenias. Laudo suppellectilem remediorum promptam paratamque; & utinam ut Dædalo sua, & Vulcano tripodes ceteraque animata omnia, jussa adessent; vel potius per se ipsa, quamprimum sui opus esse scirent, ad opus accederent, ac id (quod jam *Φλυαεΐα* quorundam sibi persuadet) conficerent ultro, quod nos cum delectu. Delectu magis militum, quam innumeris copiis, & iis veteranis potius, quam tyronibus ingentia bella conficiuntur: Ita nos seligemus ex cunctis optima & usu firmata; his stabimus. *Veteres illi pictores nobilissimi, quatuor tantum coloribus tam eleganter pinxere. nec excludimus seram etatem, quæ coloribus*

M 3

quid

quid adjecit. Ita veterana remedia extollimus, non relegamus nova, quae felicitia in opus: quin pomœria agri medici lubenter proferemus. Commoditas hinc fiet major: sed artem non variat instrumentum. Ars perpetuo possedit tantum roboris & venustatis, quantum satis cultui est. Hoc semper artis fuit, artis modum loco adbibuisse. Mutandorum remediorum nunquam meta erit: sed ni ars finem suum accipiat, desinet esse ars: nam perfecte facere promittit. Sed illa habitum habet in intellectu, faciendarum cum ratione rerum. Hac facili, attamen efficaci, remediorum copia instructa, tanquam Macedonica phalange, audacter cum morbis concurrit, tum quae remedia nomina nondum dederunt usui, nec sacramento adhuc huic militia sacra, excludis de cohorte; nisi praclaris editis facinoribus gloria splendeant, suumque genus certis notis aperuerint. Non alenda copia iucris: paucitati
ope-

operosa præstat confidere. Sit tamen
 justus exercitus, & bene notus tibi, bene-
 que instructus. Excute ergo lascivien-
 tem varietatem, tanquam inutilem &
 imbellem, copia, quantum usus capit,
 suffecerit. Contende tu potius ad artis
 penetralia, ubi arcana rerum cognitio,
 ut his paucis & fortibus paratisque,
ἔκαστω loco & tempore utaris. Vete-
 rum cum tam multiplici rerum varietati
 memoria par esse nequeat, arte eam
 iuvabimus; locosque communes fabri-
 cabimur; quibus, ut certis thecis, me-
 moria egregie digna inferamus: ut cum
 opus fuerit, tanquam ex divite penu,
 illico promere has opes possitis. Age
 cum Lucretio, floriferis ut apes in salti-
 bus omnia libant. Omnia nos itidem
 decerpimus aurea dicta. Poterunt loci
 hac idea effingi: Acipiat pagina frons
 quæque trium locorum titulos, juxta
 positos. tergus vero folii nudum sit
 ab inscriptione, quo nova charta sem-
 per addi possit. Volumen hoc char-

taceum contineat septem vel octo libros chartæ. Cuncta itaque varietates his locis inferantur, & difficiles decisiones: nam perenni inscriptione memoria firmabitur; & si quid exciderit, facili via revocabitur, cum sit ad manus & in mente is locus, unde petas. Sed non cuncta, quæ legitis, locis importabitis, sed ea, quæ maxime memoratu digna, & raro obvia, de quibus videberis periclitari, ne tibi excidant. Et totarum historiarum capita tribus, ut ajunt, verbis tantum, cum numeris annotentur in locis, ut scias, a quo auctore, cum usus erit, repetas, & in ipso auctore, prænotata te in locos retulisse, ut si postea locum petas, illico adsit oculis; & ne iterum, si evolvatur denuo a te auctor, is locus inscribatur. Sed nonnunquam quædam ancipiti significatione sese offerunt, ut nescias, in locos si referas, unde recte repetas: propterea consulo, ut etiam Alphabetarii loci alii struantur, quo, inde facilius quæ peti posse videntur,

eoreponantur. Sed priores etiam jam
 dicti loci indice egent. Sed cautio ad-
 sit, ne nimium his locis fidatis, indeque
 memoria inculta perdatur, non enim
 satis est in scriptis rem habere, sed memo-
 ria una inscribi debet. Hac serie inscri-
 ptiones vel tituli locorum poni poterunt.
 Deus remediorum, curationis, & sanatio-
 nis auctor. Per quos homines usibus
 humanis medicina illata fuerit, de aucto-
 ribus medicis, & de medicina origine.
 Clinice & Jarraleptice; & quando
 primum. Vicia medicinae & medico-
 rum. Sectæ medica: dogmatica, me-
 thodica, empirica & Paracelsica; So-
 phistica & sophista. Dignitas medici-
 nae, laus ejus, & premia medicorum.
 Quales medici esse debeant corpore &
 animo, ministri, finis medicinae, obje-
 ctum medicinae ejus partes, officium me-
 dici. De natura, quæ ad medicinam
 attinet, discrimen physici & medici, de
 elementis. Quid elementum, & quo
 modo differat a principio: ejus ma-
 teria.

teria & forma. Quot elementa, ignis, aer, aqua, terra. Formales differentia elementorum. Mistione elementorum ut fiant corpora, formarum in mistione origo. Proprietates, & effectus elementorum. Qualitates ex elementis ortae elementorum situs. Quid mixtio, & ejus cause. in misto elementorum substantia. An elementa in mixtis secundum suas formas, an secundum potentiam suam. Elementorum contemplatio quam utilitatem adferat medico. De temperamentis, & iis, quae a temperamentis sunt. Quid sit temperamentum. Quid differat a calido innato. Temperamentorum origo. Homo omnium animalium temperatissimus. Partium similarium & dissimilarium vis. Temperamentorum differentia quot & quales: Ad pondus, & de Pulchritudine: ad justitiam. Signa temperamentorum. Partium singularum temperies. Calidum, frigidum, humidum, siccum, quot modis aliquid di-

ca-

catur. An calidum elementare in omni
 vivente excedat. *Ætatum tempera-*
menta & differentia: infantia, puber-
tas, adolescentia, juvenus, virilis etas,
senium duplex. An juvenum & puero-
rum idem sit calor. Anni temporum
temperies, ver an temperatum, æstas,
hyems, autumnus. Regionum temper-
ries. An sub æquatore temperatissi-
ma regio. Qualitates secundæ: Co-
lor quid, & ejus differentia & cause.
Odor, & ejus differentia causeque. Sa-
por, insipidus, acidus, acerbus, au-
sterus, adstringens, dulcis, amarus, sal-
sus, acris. Tactiles qualitates: mol-
le, densum, grave. Utilitas quæ ex no-
titia temperamentorum. Cutis tem-
perata. Partes calidæ, frigidæ, humi-
dæ, sicca. De humoribus: quid humor,
quot, quales, primi, secundarii, ex-
crementitii, alimentarii: quomodo
& unde fiant: duo excrementa humo-
rum: Sanguis: Pituita, dulcis, salsa,
acida, vitrea, gypsea, tenuis, crassa; si-

gnae ejus. *De* bile, vitellina, porracea, eruginosa, glastea, flava. *De* melancholia, & ejus differentiis; signa atræ bilis. *U*sus humorum: fibra sanguinis, copia morum, mutatio humorum. *I*chor humorum; & signa cujusvis. *M*orus humorum. *U*tilitas doctrine humorum. *D*e semine, & quid semen, utriusque sexus semen. *A*n semen ut opifex, an ut materia fœtui serviat: semen mulieris. *C*ausa & origo seminis testium vis, sanguis menstruus quid, & ejus origo. *C*onceptio, instrumenta procreationis, gestatio & motus fœtus, membrana fœtus: hepar num ante eor procreetur: signa maris & fœmine: partus, supersœtatio, fœtus tempora, septimestris, &c. abortus, fœtus mortuus. *S*imilitudo filiorum cum parentibus, & physiognomonica. *M*onstra, mola, androgyni: fœminarum in mares mutatio. *U*tilitas cognitionis seminis & materni sanguinis: sterilitatis causa. *A*natome: an unum tantum princeps

ceps membrum: Cur seminales partes
 sectæ non regignantur. Caput, cere-
 brum, frons, partes caput vestientes,
 partes in capite contentæ: partes a cere-
 bro ortæ, partes cerebro assistentes, ocu-
 li: quomodo fiat visio: lacrymæ: au-
 res, nares, os, muscoli, ligamenta.
 Thoracis costæ, sternon, muscoli, mam-
 mæ, lactis procreatio, diaphragma, tu-
 nica costas cingens. Partes quæ in tho-
 race continentur, cor, &c. aspera arte-
 ria, lingua, sermo ut fiat. Ventris in-
 ferioris, umbilicus, & continentis
 partes: contentæ, ventriculus, &c. me-
 senterium, hepar, fel, ien. Partes ab
 hepate ortæ: partes serum attrahen-
 tes & suscipientes, renes, vesica, &c.
 Partes procreationi dicatæ, testes, para-
 stata, &c. uterus. Consensus uteri &
 mammarum. De manus partibus &
 structura, de crure, ossium structura.
 Calidum innatum, & spiritus, quid sit,
 & causa ejus, effectus: præstantia;
 quotuplex; mutatio ejus. Spiritus

tus quid, & quot: naturalis, vitalis: humidum primigenium. De anima facultatibus: & earum actionibus: quid anima, & quot: quid facultas anima: procreatrix, nutrix, attractrix, retentrix, excretrix; nutritio, auctio, coctio, fames, excrementa. Sentientis anima facultates, visus, auditus, olfactus, gustus, & tactus, sensus communis, phantasia, cogitatio, memoria, motus, appetitus, vitalis vis. De sanitate tuenda. Quid sanitas. signa temperierum totius: signa cerebri temperati, & intemperati: pilorum causæ variorum: oculorum temperatorum varia signa: pulmonis temperatura notæ, hepatis, ventriculi, testium. Aëris qualitas varia, regionum varietas, ventorum vis: anni tempora. Cibi boni vel mali, medicamentosi: victus puerperarum, victus melancholicorum, &c. Quantitas cibi; modus utendi. Consuetudo: cœnandum an prandendum liberalius: occasio cibandi. Potus, aqua, vinum, cere-

cerevisia: mulsæ, quantitas potus, ebrietas. Balnea, dulcia, thermanum, modus eorum, æreum. Alvi dejectio, urina, sudor, vomitus, mensium & hæmorrhoidum profluvium, venus. motus & quies: frictiones. animi motus. Semina cerealia, triticum, siligo &c. Panis & placenta, pultes & polenta, legumina, fructus, alimenta ex herbis. Quadrupes, lacricinia. Aves, pisces, succi, condimenta. Differentia & causa morborum, quid morbus, genera morborum, intemperies: manifesti, occulti, venenati, contagiosi: organici: solutio continui: primarii, per sympathiam simplices, compositi; acuti, longi, &c. Causa morborum, agnata, antecedens, continens, externa. Fascinum, philtrea, incantationes. Signa morborum; & quid signum, pathognomonicum, epigenomenon, & epiphenomenon. In excrementis, actione lesa, qualitate mutata, doloris idea, situs. Differentia & causa

causæ symptomatum: quid symptoma.
In motu; tremor, rigor, horror, tussis,
sternutamentum, oscitatio, pandicula-
tio, palpitatio, ructus, singultus, vo-
mitus, nausea: stridor dentium. Le-
sio actionis principis cerebri; ut phanta-
sia, cogitationis, memoria, vigilia, so-
mnus, naturalis facultatis, ut attractio
&c. Qualitatis mutata, visibilis, &c.
dolor. Excrementorum symptomata,
in substantia, qualitate, copia, tempo-
re, & excernendi modo. Prognostica.
Quid signum prognosticum. Signa
cruditatis & coctionis. Signa mortis
vel salutis, & quæ ad melius & deterius:
signa quæ ad speciem & ad tempus
crisis apparent. Tempus morbi: quid
principium, augmentum, vigor, de-
clinatio. Paroxysmus, periodus. Pro-
gnosces in urina, deiectione, sive, ex-
pectorato, mensuris, vomitu, hemor-
rhagia, pure. Crisis quid, crisis bo-
na, mala, fida & quando futura. Die-
rum decretoriorum natura & cause, unde
certius

sertus natura in his ordo. Luna causa
 adjuvans. *Qui dies decretorii. dies
 sextus: & singulorum dierum vires. Cri-
 ses singulorum morborum. Septimana-
 rum ratio. Abscessus. Dies & hora
 mortis. Quo affectu quisque peribit.*
*De pulsuum significatione, quid pulsus:
 Diastole, systole: duplex in pulsu quies.
 differentia pulsuum. De respiratione,
 quid sit, unde fiat: inspiratio, expiratio,
 usus ejus: differentia varia. Urina
 quid significet, quid sit: ut fiat urina.
 ejus colores, substantia, quantitas, con-
 tenta urinarum, enaorema, hyposta-
 sis, spuma, pinguedo, innatantia cor-
 pora &c. Qualitas urine, odor. unde
 varia urina; ut ex atate, somno, cibo
 &c. De febribus heclicis, ephemeris,
 synochis, putridis, continuis, intermit-
 tentibus, quartana, &c. Morbi par-
 tium, capitis, thoracis, ventris, ar-
 tuum. Victus ratio in morbis ser-
 vanda. De natura medicamentorum.
 Quid pharmacum: unde eorum vires:*

ut in actum ducantur a nostro calore, prima eorum qualitates, & secunda sapores, &c. Purgantia, vomitoria, sudorifica, urinaria: partibus peculiaribus, antipharmaca, venena. Delectus remediorum, quando quaeque colligenda: radices, flores, semina, succi, lacryma. Preparantia: corrigentia: menses ducentia, obstruentia, aperientia, &c. Externa, repellentia, emplastica, anodyna, narcotica, emollientia, attenuantia, trahentia, discutientia, maturantia, pustulas & vesicas concitantia. De compositione medicamentorum: de ejus utilitate & necessitate: basis, Coctio remediorum, lavatio, vestitio, tritura, infusio, nutritio, mollitio: metallica remedia, & Alchemica. Adjuvantia remedia. Pondera & mensurae: Sirupi &c. Methodus medendi. De chirurgia & chirurgo, ejusque officio. Venenorum natura: ab iis praecautio. Vita num prorogari queat medicina. cur alii aliis longioris vite.

Mors,

Mors, ejus causæ & necessitas. senes cur facile moriantur. Mortis hora an prædici possit. Ægri deplorati sæpe servantur. Semina amplissimum ad medicum campum habetis: vos in messem excolite. Qui velit, hæc latius ex Institutionibus Medicis & Methodo medendi (nam inde profecta sunt) pandere poterit: aut (ut varia ingenia sunt) arctius contrahere. Sunt qui brevissimos velint locos ad praxin. Hi serie hæc transigant: In primis ponent morborum definitiones, dein causas cujusque morbi: signa unde noscatur quod sit talis morbus: Signa differentium causarum ejus mali, hoc est, differentia propria causarum ut noscantur: differentia etiam communes. Indicationes curativa: prognosis num liceat satisfacere indicationibus. Preservatio, curatio, chirurgia; Pharmacia, lenientia, preparantia, purgantia universalis, & peculiaris: topica: dieta: empirica.

CAP.

De Præparatione ad Studium Juris.

§. 1.

Qui studio juris suam addicere operam gessit, eum Dialecticæ ac aliqua Metaphysicæ cognitione imbutum esse, ante oportet. Quia absque his doctrinis, nec Ictorum commentarii intelligi, nec in congressibus, cum de jure disputatur, responderi apte potest.

§. 2.

Deinde opus est, ut historiam Romanam habeat perspectam. Nam & in Institutis, & in Pandectis maxime multa occurrunt, quibus lucem foeneratur historia gentis, unde jus hocce promanavit. Inspiciatur tantum titulus *Digest. de origine Juris & omnium Magistratuum, & successione prudentium*; vel evolvatur totus liber 1. *Digest.* in quo certe quivis deprehendet, eum sine ope historię non posse explicari. Si quis porro Codicem, vel jus Canoni-

nicum evolvit, in subsidium vocet historiam ecclesiasticam, necesse est; quippe quæ de hæreticis, conciliis, canonibus & Episcopis agit, quorum gratia leges & Canones ibi constituti sunt. v. *Fr. Balduini*, doctissimi lcti libr. duos de *Institution. Historia universæ, & ejus cum jurisprudentiæ conjunctione.*

§. 3.

Illi statim Ethicæ ac Politicæ doctrinæ studium conjungendum est. Nam in priori natura ac indoles actionum moralium, de quibus *Jctus* ex legibus judicat, traditur: in altero status reipublicæ qui legibus regi solet, describitur, ut vere adeo dici soleat: *Vbi desinit Ethicus, incipit Jctus.* Is enim generatim, quod lege naturæ justum est, demonstrat: Hic vero, quod juxta leges civiles, in civitate justum vel injustum pronuntiatur, declarat; quæque leges statui civitatis conveniunt, demonstrat.

§. 4.

§. 4.

Propter sortem vero & scopum, quem cultores juris habent diversum, ulterius monendum venit; posse juris Studiosos in tres velut classes describi. *Prima* est eorum, qui se tantum fori negotiis, vel praxi præparant, ut causarum patroni vel advocati fiant: *altera* est eorum, qui supra legulejorum scientiam, tum per ingenii, tum fortunæ rationem eniti contendunt; ut aliquando de jure rogati, vel in cathedra, vel in judiciis respondeant publicis, ac nobile Jctorum nomen mereantur. *Tertia* classis est eorum, qui forte aulæ, vel supremorum judiciorum ministerio sese præparare student.

§. 5.

Illis, quos *prima* classi accensemus, sufficit proletaria juris civilis scientia cum notitia processus forensis; cujus formulæ multis jam libris descriptæ prostant. *Istis* convenit, præter Juris Justinianæi studium, incumbere etiam
juri

juri naturæ & gentium, cujus principia ex morali sapientia petenda sunt. Quam post veteres, Platonem, Ciceronem, tractarunt aliquot Scholastici, de Justitia, jure & legibus agentes; imprimis vero ingenio & doctrina insignes viri, *Vasquius, Horomannus, Gentilis, H. Grotius, Seldenus & Pufendorfus*. Hanc Cicero præstabilem scientiam vocans, consistere ait in fœderibus, pactionibus, conditionibus populorum, Regum, nationum, denique belli jure & pacis. *His*, præter laudatum modo studium, *Jus publicum*, quod de statu publico v. gr. Reipubl. Romano-Germanicæ agit, excolendum est. Quod præter solidam Politicæ notitiam, constitutionum Imperialium & historiæ civilis peritiam requirit. Quam in vulgarium Jctorum libris frustra quæseris. Nos *supra cap. IV.* partes ejus, cum auctoribus jam indicavimus,

§. 6.

Omibus tamen Juris Studioſis, elo-
qven-

quentiam civilem necessariam esse arbitramur. Quia absque illa, nec advocatus in foro clientis causam commode perorabit; nec Senator in curia, aut Judex in tribunali, sine ejus adminiculis, negotia civitatis dilucide proponet, aut sententiam dicet. Aularum vero ministris tota fere die accidit, ut vel verba Principis nomine, vel Collegii, cui quis inter-aut præest, causa, verba facienda sunt publice. Quapropter & his eloquentiæ studium summo opere commendandum est.

§. 7.

Cæterum, quod methodum studii Juris civilis attinet, post *Hermanni Vultejj dissertationem* de studio Juris, *Heinrici Moreelse Jcti Dissertationem de Manuductione Studiosi Juris, per Academiam ad Rempublicam. Ægidii Mommerii, de Ratione legendi discendique jura: B. Jcti Carpzovii, & Dn. D. Schilteri*, vel alterius periti Doctoris monita, quæ typis jam impressa prostant, obser-

observanda censemus. Ne per ambas,
 in vasto juris pelago, sine cynosura vagari, necesse habeant juvenes, qui
 operam illi navare, solidamque juris
 scientiam comparare sibi, constituerunt. Idcirco mature fidelis doctique
 daduchi, juris consilium expetant, quos
 libros, quo ordine legere, quorumque
 informatione uti, conveniat. Quid
 de *nobili quinquennio*, legum studio
 impendendo, quod Justinianus Imperator
 in decantata *constitut. omn. Digestis
 præmiss.* habendum sit, alii judicent.
 Nos falcem hic in aliorum messem mittere
 superfedemus. Non possumus
 tamen, quin *H. Grotii* excerptum ex
 Epistola ad τὸν δέῖνα hic inseramus.

§. 8.

Ad juris studium, *inquit Grotius*,
 nunc quoque te adhortor, in quo si id
 tantum agis, ut rem facias, paucis deli-
 batis compendiis, statim ad forenses
 scriptores tibi convolandum erit. Sin
 hic quoque percoctam sapientiam, &

N

nomen

nomen eximium optas, non aliunde juris Qviritem cognitionem spera, quam ex Cujacio, qui solus suffecerit. Adeo ille omnia istius studii arcana pervidit, & quibus e fontibus omnia fluerent. Vigelium non, ut ediscas, aut sæpe lectites, svadeo, sed ut habeas, sicut indices habemus, ad quos recurrere interdum solet hæsitans memoria. Scholasticæ istæ disputationes parum profunt ad sapientiam, ad parandum foro & subitaneo certamini ingenium nonnihil, quasi militiæ togatæ prolusiones. Has quoque ut duplex sit utilitas, occupari velim in iis juris Romani partibus, quas usus nostri seculi comprobavit, qualis præcipue est illa de contractibus. Ante omnia, institutionibus Latinis optimum Græcum interpretem conjunge Theophilum; deinde ad Lectionem Pandectarum & Codicis & postremarum constitutionum progredere, quo magis ea leges, eo major tibi lux affulgebit, interposita, ut dixi,
Cuja-

Cujacianorum operum lectione, ad
 quæ etiam confugas, svadeo, quoties
 in alicujus loci intellectu hæsit, digi-
 tum tibi intendente ad hoc Gothofre-
 do in margine editi a se corporis. Con-
 stitutiones illas, quas vulgus *Novellas*
 vocat, Græce scriptas Græce lege, ad-
 dita Latina interpretatione vetere non
 spernenda. Confer *Maresii Epistol.*
Philolog. libr. I. Epist. XL.

CAP. III.

De Studio Theologico.

§. I.

QVo ordine, in studio Theologico,
 progredi conveniat, ex nostris The-
 ologis præcipue *B. Gerhardus, Hülfse-*
mannus, & Calovius, in libris, de *Me-*
thodo hujus Studii, luculenter satis
 monstrarunt. Qvos venerandus *D.*
Spenerus secutus, nuperrime in *Præfa-*
tione Tabulis Hodosoph. Dannhæueria-
na præmissa, eandem viam ingredi S,
 Theologiæ consecraneos docuit, simul
 impedimenta indicans, ab istis etiam

N 2

trium-

triumviris notata. Ut omnibus, qui Theologiam Christianam, non more vulgi infani, ceu artem πρὸς τὰ ἄλφια facientem habent, constare possit, quo tramite, ad metam optatam, perveniendum sit. Sunt & inter Reformatos viri doctissimi, qui de studii theologici ratione commentati sunt. At consultum magis videtur, hac in parte nostrates sequi, itaque, ut in gratiam tironum, velut in tabula, breviter ordinem hic designem, quem laudati jam doctores operosius descripserunt, juvat illum ex noto Philosophorum scito, quo *finis mensura mediolorum* dicitur, indagare.

S. 2.

Finis ergo tironis Theologiae, quem animo propositum habet, habere certe debet, est vel *ultimus*, vel *intermedius*. ILLE est gloria DEI, unice, semper & ultimo praefigenda. Hic (*intermedius*) iterum respectu ad cultores Theologiae habito, in *communem* (omnibus scilicet

cet sanctæ hujus disciplinæ consecra-
neis) & *particularem*, sive quibusdam,
ex certa determinatione proprium, di-
stingui potest.

§. 3.

Finis communis omnium cultorum
Theologiæ est, s. literas intelligere, &
inde quæ creditu & factu ad salutem
æternam sunt necessaria, haurire,
atque alios postea erudire, ut fidei Chri-
stianæ consequantur metam.

§. 4.

Vnde, ut hic finis obtineri queat, ad-
paret, necessum esse, ut quis post Lati-
nam, etiam Hebræam & Græcam lin-
gvam calleat: quo Spiritum S. in V. &
N. Testamenti codice, sacras doctrinas
& divina mysteria pandentem, rectius
intelligere queat. Has itaque mature
simul cum Latina doctis propriis, in
Scholis & Gymnasiis literariis addisce-
re oportet: ne in Academiis, ubi alia
discenda restant, illis multum tempo-
ris infumere, necesse habeant.

N 3

§. 5.

§. 5.

Atcognitis pro ingenii modulo, lingvis jam nominatis, modus etiam interpretandi s. literas, iis perspectus esse debet. Hunc, s. Hermeneutica & Exegetica artis præcepta monstrant. Qvalia B. Dannbauerus, in *Idea B. interpretis*, in *Hermeneut. Sacra*, B. Glassius in *Philolog. S. Flacius in clave script. s. & clari interpretes B. Franzius, Geierus, venerandus D. Sebast. Schmidius, & alii passim suppeditant.* Nam ut modum hunc interpretandi, peculiarem Theologiae partem faciamus, (Exegeticam puta) causam sane nullam video prægnantem.

§. 6.

Hinc ad res ipsas in S. literis revelatas, quæ ad salutem æternam consequendam necessariae sunt, progrediendum est; ut debito ordine legantur, cognoscantur, excerpantur, inque locos certos disponantur, ut ex memoria, quando opus est, doceri reddique possint.

sint, istæ vero cum in S. Codice sparsim
 sint propositæ; nec adolescentis aut
 tironis sit, propositiones fidei revela-
 tas, justo & convenienti ordine inde e-
 ruere, ac populum statim erudire; ex
 monito Apostoli 2. Timoth. II, 15. τὸν
 λόγον τῆς ἀληθείας ὀρθοτομεῖν juben-
 tis, sancti olim Patres, & post B. Lu-
 theri Reformationem, multi hujus, &
 Melanchthonis exemplo excitati, mis-
 sis sententiarum Magistris, qui in scho-
 lis ante regnaverant, summa fidei Chri-
 stianæ capita, ex sacris literis collecta,
 libellis Catecheticis & compendiis
 theologicis complexi sunt. Quorum
 numerus hoc nostro seculo jam præci-
 pitante, aliis atque aliis inventis nomi-
 nibus, valde crevit. His A. Confessio
 & Formula Concordiæ addenda, ut
 stylo Ecclesiæ nostræ, mature adve-
 scant juvenes. v. D. Dorschei Dissertati-
 onem de Recta Studii Theologici confor-
 matione, Synopsi Theolog. Zachar. præ-
 missam.

§. 7.

Ex his credenda, h. e. articuli fidei Christianæ, qui sunt propositiones in s. literis, vel quoad verba, vel quoad sensum revelatæ ac creditu necessariæ, petuntur: quæ *κτ' Θεου*, ex compendio aliquo jam in Scholis trito, hauriri debent, ut illas ab objectionibus, quibus aliarum doctores sectarum impugnant, vindicare mature addiscant. Nomen illi *Theologiæ Thetico-Polemicæ* vulgo imponitur. Quam in Locis *Martini Chemnitii, Leonhardi Hutteri, Joh. Gerhardi, vel Brochmanni, aut Calovii & Qvenstedii*, systematibus theologicis plenius tractari, videas.

§. 8.

Atque his præmissis, ad alteram *Theologiæ Christianæ partem*, quæ de *moribus Christianum decentibus*, seu, ut vulgo dicuntur, *faciendis* agit, pergendum est. Nam *Theologiæ cultori* non tantum incumbit, ea, quæ ad fidem, sed & quæ ad vitam sancte instituendam faciunt,

ciunt, nosse. Quæ pars, quo magis vulgo negligitur, eo acrius urgenda est, ut excolatur. Quia populus propter corruptos Ecclesiæ mores, a magnis Theologis & Jctis passim notatos, maxime indiget informatione & vitæ emendatione. Atque hanc partem, *Moralem Theologiam* appellant. Ad quam, quæ *casualis* vulgo audit, referimus. Nam si quis morum, & rectæ ac bonæ conscientiæ regulas, ex sacris literis & morali doctrina recte imbibit, prætereaque Ecclesiastici status non est imperitus, *casus*, qui vocantur *conscientiæ*, haut difficulter determinabit. Quia nihil aliud sunt, quam quæstiones singulares practicæ, in vita Christiana quandoque incidentes. Quales in *B. Balduini casib. consc. consiliis Theolog. Wittenbergens. Georgii Dedekenni Thesauro consilior. Theolog. Carpzovii Jurisprud. consist.* & in Agendis, quæ vocantur, Ecclesiasticis passim leguntur definite. Similes, ex regulis morali-

bus & prudentiæ Christianæ, quas nominata jam Theologia explicat, ipsa determinare docet. Apud Pontificios prolixa de his tractatio est; quia propter superstitionis doctrinam de Sacramentis & hierarchia sacra, incertamque decidendi ex traditione & auctoritate doctorum petitam normam, casus superstitionis & inanes multiplicantur, tricisque non necessariis involvuntur.

§. 9.

Huc pertinet doctrina de Officio ministri Ecclesiæ, quæ in Theologia morali non superfunctorie tractanda est. Quia illa omnibus Theologiæ Studiofis, maxime ministerii Candidato pernota esse debet; siquidem ille munus, cui aliquando præficiendus est, ornare atque animarum sibi concreditarum curam recte gerere velit. Vulgo, in articulo de Ministerio Ecclesiastico attingitur, sed paucioribus, quam fieri par erat. v. B. *Lutheri Pastorale Conra-*
dis

di a Porta opera editum, B. D. Qvenstedii Ethicam Pastoralem, & clariss. D. Georg. Henr. Haberlini Specimen Theologiae Practicae.

§. 10.

Adductis jam, quæ ad *finem* omnibus Theologiæ studiosis *communem* faciunt, mediis; restat, ut in *particularem*, & qui quibusdam tantum proprius est, *finem* inquiramus. Hic non potest determinari; nisi cum prudentioribus Theologis, *certæ* velut studiosorum *classes*, constituentur. *Alii* enim & quidem major eorum pars fortunæ sunt tenuioris; quapropter ob sumtuum penuriam, diu in Academiis commorari & studiis invigilare nequeunt; nisi forte a patronis ipsorum paupertas sublevetur. *Alii*, & fortunæ benignæ subsidiis, & felicitis præterea ingenii dotibus instructi sunt. *Illorum* industria arctiori gyro circumscribenda & ad scopum statim, qui est populum in agro vel oppido quodam erudire, diri-

genda est. Itaque necessaria tantum ad hunc scopum consequendum, mature addisci oportet; omisissis, quæ ad firmiorem & solidiorem scientiam theologiam alioqui facere solent. *Horum*, quos alteri classi deputavi, industria, quippe adminiculis majoribus instructa per universum Philologiæ, Philosophiæ & Theologiæ solidæ, (ut sic loquar) campum decurrere, ac adeo universæ Theologiæ per partes diffusæ, curriculum emetiri potest. Inprimis si aliquando in Ecclesia præfulis, vel in Academia Professoris Theologiæ munus obire constituerunt. *Alii* denique mediocribus ingenii & fortunæ dotibus pollent, & cum tres quatuorve annos in Academiis exegerunt, medioeri forte muneri in Ecclesia præfici gestiunt. Hos, Studiorum Academicorum curriculum, pari ratione moderari oportet, ut, cum paucis philosophati sint, S. philologiam & præcipue Theologiæ partes supra nominatas excolere satagant,

gant, addito studio polemico, quo nobiliores trium magnarum religionum controversiæ continentur. Atque hoc studiosorum discrimen, post *B. Hülsemannum* in *Metb. Stud. Theolog.* initio, *B. Calovium* in *Præcognit. de Method. Stud. Theol. c. III. can. V. venerandus pater meus D. Spenerus*, in præfatione ad *Tabb. Hodosoph. Dannhaueri* hic attendendum esse, solidis rationibus nixus, affirmavit.

§. II.

Quid ergo, inquires, novitio studio Theologiæ, qui primæ jam classi accensus, vix uno aut altero anno in Academicis agere potest, faciendum est, ut sine suo potiatur feliciter? Huc svaserim, ut, si lingvas sanctas, Græcam & Hebraicam ante jam in scholis, ut par est, didicit, prægustumque aliquem Philosophiæ, (puta, præter Logicam, Metaphysicæ, Physicæ & moralis doctrinæ) habeat; statim animum ad necessarias Theologiæ partes adplicet. Il-

lae autem sunt *Thetica & Moralis*, quibus artem interpretandi textus sacros, (quam *Exegeticam* vulgo *Theologiam* vocant,) addere oportet.

§. 12.

Et prostant in hoc genere varii libelli, quibus uti quis potest. Tironi utiles, quod *Theticam* quidem *Theologiam* attinet, videntur *D. Dieterici institut. Catechetica*, *B. D. Calovii Theologia Positiva*, *Dn. D. Baieri compendium Theologiae Positivae*, *Syntagma Disputat. Theolog. methodicum D. Himmelii & B. Dannhaueri Hodosophia Christiana*. *D. Jani Bircherodii Synopsis LL. communium Theologicorum*, *D. Sebast. Schmidii comp. Theol. Argentorati editum*: *D. Joach. Justi Breithauptii institut. Theologic. libri duo*. Cum quibus *D. Menzeri Exegesis A. Confessionis, Form. conc. cum B. Hutteri Explicatione*, *B. Kromayeri Theologia Positivo-Polemica*, & nostri *D. Scherzeri Systema*
 jungi

junguntur: ut, quæ sint in Ecclesia præcipuæ controversiæ, simul cognoscantur. Quia vero omnia divina dogmata, ad praxin pietatis referri debent, consultum fuerit, *venerandi D. Speneri Tabulas catecheticas* simul perlustrari; utpote in quibus cujusque dogmatis usus in vita Christiana declaratur.

S. 13.

His, quos indicavi, libris evolutis, *Theologia Moralis* tractanda venit, quam *Joh. Conr. Dürrius* compendio, & *venerandus noster D. Olearius tabulis*, complexus est utilissimis. *Dn. D. Osiander*, adductis Scholarum placitis, eandem copiosius pertractavit. Harum si quis exegesis noverit, tuto *homileticum studium*, cujus præcepta non adeo multa in *B. Hülfemanni Methodo concionandi*, & *B. Carpzovii Hodegetico* exhibentur, auspiciari poterit. Ad omnes has Theologiæ partes excolendas, subinde facer codex ad manus esse debet, ut quid exinde

exinde probari, quid non, videri queat. Vulgarem nimisque frequentem juvenum errorem, quo occupati multi homiletico studio incumbunt, antequam doctrinae Christianae capita didicere, merito in allegata jam praefatione *D. Spenerus* notavit.

§. 14.

*Alteram studiosorum classis, quam §. 9. constituimus, pro ingenii & facultatum ratione, altiore sibi scopum praefigens, adminicula tum ex Philologia sacra, tum philosophiae sanae partibus omnia assumat prius, quam Theologiae partes debito ordine percurrat, solidamque inde sibi paret scientiam, Ecclesiae profuturam. Tempus quidem certum, quod in hoc curriculo emetiendo necessarium, absque circumstantiarum consideratione, promiscue determinari nequit; Hülfemannus tamen, vir summi iudicii, in *methodo Stud. Theologici* p. 257. confidenter affirmat, non posse etiam vegetissimum ingenium,*

genium, praesupposita sacrarum linguarum & artium philosophicarum cognitione, infra quinquennium ad cognitionem mediocrem, solidam tamen pervenire. Primum annum, inquit, integrum dabit studio Catecheseos, ut saltem in thesi discat, quid orthodoxum sit, quibus scripturarum fundamentis adstruatur. Secundum annum integrum tribuet summarie controversiarum cognitioni, dignoscendis earum hypotesibus, connexioni, progressui &c. nulla harum distinctione, nisi, ut a meridie linguarum exercitia, ne plane excidant, repetat. Proximum triennium, cum otium insumet lectione scripturarum cum commentariis, ventilatione controversiarum tum theologicarum, tum Scholasticarum, & si eos saltem autores interea eolverit, quos supra recitavimus, perditum temporis, jure cum penitere non potest. Praesertim, si vel unam ex quavis hebdomade diem destinet studio historiae ecclesiasticae, evolvendis patrum, conciliorum scriptis.

Theo-

Theologiam moralem, quam casus conscientiae vocamus, excipimus ab hoc quinquennio. Enimvero tam vastum est hoc studium, ut intra hoc tempus, scientiam navim vix a littore deducere quis possit. Pietatis autem praxi, sive pro se, sive pro aliis informandis, nullos certos annos designamus, hoc enim exercitium quotidie vigere oportet, & si alias non vacat, saltem diebus Sabbati a meridie, & diebus Dominicis, aliquid ex homiliis & similibus ad pietatem incentivis colligendum est.

S. 15.

Quinquennium hoc, a viro beato designatum, forsan etiam ita partiri juvenis possit, ut primos duos annos Philosophiæ & Philologiæ impendat sacrae, compendium simul aliquod evolvens theologicum, quod Theologiam theticam complectatur, cum præcipuarum controversiarum indice, qualem

Mens-

Menzerus in Exegesi A. Confessionis exhibet, juncto B. Calovii commentario in eandem. Inde finito biennio, primum Theologiæ polemiciæ studium aggrediendum est, in quo potissimum controversiæ, quæ nobis cum Pontificiis & Reformatis; deinde cum Socinianis, Arminianis, Judæis, veletiam Anabaptistis intercedunt, examinandæ sunt; ut earum momenta noscantur, & ut strophæ illorum solvi debeant, recte discatur, ubi consultum videtur, in quavis secta præcipuas, & quæ fundamentum attingunt, controversias, a cæteris, quæ fundamentum fidei non concernunt, distingvere. Nam iis ante probe cognitis, quæ inde dependent, facile intelliguntur.

§. 16.

Controversiæ, quæ Pontificios a nobis segregant, ex *concilio Tridentino* ejusque interpretibus, inprimis *Bellarmino*, & qui hoc brevior est, *Becano*, in *Manuali controversiarum*, nosci poterunt.

erunt. Hic vero opus est ducibus, qui viam illis depellendis præeant. Tales post *Megalandrum Lutherum*, sunt *B. Martinus Chemnitius* in *Examine Concil. Trident.* Cui jungi debet *D. Heideggeri Anatome concilii Tridentini*, *Heilbrunnerus* im *uncatholischen Vabsthum* / *D. Gerhardus* in *confess. Catholica*, *D. Hopfnerus* in *Saxonia Evangelica*, *Theologi Saxonici* in *der Haupt-Vertheidigung des Sächsischen Aug. Apfels* / *D. Hülfemannus* in *Manuali Aug. Confess. contra H. gerum*; *Nic. Hunnius* de *Apostasia Romane Ecclesie ab antiqua Apostolica*, *D. Dannhauerus* in *Hodomor. Papæa.* Ec cum scriptores Pontificii subinde *B. Lutheri* vitam & res gestas perstringunt, *D. Mülleri liber*, cui titulus *Lutherus defensio*, item *defensio defensi Lutheri*, & *illustris Domini Seckendorffii Historia Lutheranismi* evolvi merentur. Hi, cum sufficere in hac studii parte possint candidato, plures allegare ex recentiorum scriptorum numero, supersedeo. §. 17.

§. 17.

Reformatorum controversiæ, quas contra Lutheranos excitarunt, ex *Calvini institutionibus*, *Catechismo Heidelbergensi*, *Confessionum Reform. corpore* & *Syntagmate*, & *Synodi Dordracenæ Decretis*, cognoscuntur. Unde systematici Reformatorem scriptores placita sua repetere fere solent. *Wendelinus in LL. commun.* illas in compendio exhibet. Hisce refellendis inserviunt præter Systematum scriptores jam allegati, *Darmstatorum Theologorum Scripta amœbæa cum Cassellanis*, (*Wechsel-Schriften*) *D. Hutterus in concordia concorde*, *Dannhæwerus in Hodomoria Calviniana*, *D. Nic. Hunnius in Διακρίσει Theologica*, de *fundamentali dissensu doctrinæ Evangelicæ Lutheranae*, & *Calvinianæ seu Reformatæ*. *D. Græverus in invicta demonstratione Logica & Theologica aliquot horrendorum paradoxorum Calviniani dogmatis*, in *Articulis de persona Christi*,

sti, Cæna Domini, Baptismo & Prædestinatione. D. Seldii *Topica Calviniana &c.* Faciunt huc Theologi acutissimi D. Affelmanni *disputationes* contra Reformatorem placita, Rostochii habitæ, & a nostro D. Mæbio, uno volumine publicatæ. In *disputationum Marpurgensium, Giessensium & Wittenbergensium voluminibus*, dogmata Reformatorem erronea passim quoque confutantur quare illis jungi possunt.

§. 18.

His autem cognitis, Arminianorum dogmata, ex ipsius Arminii, Episcopi, Curcellæi & Arminianorum Epistolis indagari possunt, adhibita B. Calovii *consideratione Arminianismi*, & collatis *Vedelii Arcanis ejusdem Sectæ*, quæ nunc paucis gradibus a Socinianis distare videtur. Hinc ad Socinianismum, sectam Christianismo vero valde inimicam, noscendam, *Calovii Socinismus Profligatus, & Scherzeri nostri Collegium Anti-Socinianum* evolvantur, &

& quos ipsi scriptores allegarunt, simul inspiciantur.

§. 19.

Judæorum objectionibus diluendis, sufficiunt *Raymundi Pugio Fidei*, cum *observationibus Josephi de Voisin* & *introductione celeberrimi D. Carpozovii, D. Mülleri Judaismus*, *Hornbeckii de convincendis Judæis liber*, *Wagenseilii Te-la Ignea Satanae*, *Huetii Demonstratio Evangelica*, & alii, qui similem operam expugnandæ Judæorum pertinaciæ insumserunt. Fanaticorum & Anabaptistarum *Φλυαρίαι* in systematibus theologiceis passim confutantur. Et frustra quis est, si tales disputando convinci posse, existimet; cum non ex verbo scripto sua placita, sed ex immediata revelatione, vel inspiratione aut colloquiis cum Deo, quæ jactant, ut plurimum derivare soleant. Breviarium omnium, quas memoravi, controversiarum in Ecclesia motarum, *B. Hülfemannus* in suo *Breviario extenso*

&

Et a B. Scherzero annotationibus illustrato, exhibet.

§. 20.

Vniversum controversiarum theologicarum studium, absque historiae ecclesiasticae luce minus feliciter tractari, quivis rerum, quæ in Ecclesia geruntur, paullo peritior, puto, admiserit. Nam quod primo Pontificiorum dogmata attinet erronea; illa, *vel* dominatum cleri Romani, *vel* doctrinam fidei, *vel* mores Ecclesiae corruptos concernunt historia consulenda venit. Dominatus Pontificis Romani tyrannicus, ex historia indagandus; quippe unde constat, quando, quibus mediis, quorumve auxilio inoleverit. Ubi post *M. Antonii de Dominis, de Republ. Eccles. libr. & P. Svanis historiam concilii Tridentini, aureolus Pufendorfii tractatus de Monarchia Pontificis Romani,* multum in hac historia legenda lucis foeneratur. Ipsa doctrina fidei tum per ritus supersticiosos, tum per placita

Schola-

Scholasticorum contaminata, successive labem attraxit, quod iterum ex historia cognoscendum. Atque hic *B. Gerhardi Confessio Catholica, Centuriones Magdeburgici, Flacii catalogus Testamentum veritatis*, nec non autor tractatus Gallici, Amstelodami anno 1646. editi, cui titulus: *Traité des Anciennes Ceremonies où Histoire, contenant leur Naissance & Acroissement, leur Entrée en l'Eglise, & par quels degrez elles ont passés jusques à la superstition &c.* Morum in Ecclesia Pontificia corruptio, etiam cum opum affluentia aucta, clericos populo exosos reddidit; ut in publicis conciliis reformatio, ante *B. Lutheri* ætatem, jam decreta fuerit. Quo pertinet historia reformationis, quam ex *Sleidano, P. Svavo, Chytraeo, G. Cælestino, Thuano, Osandro & illustris Domini Seckendorf* *I Historia Lutheranismi*, hauriri licebit.

§. 21.

Ad Reformatorem historiam controversiarum comparandam, præter

O

Slei-

Sleidani & Thuani historiam, *D. Schlüs-
selburgius* in *Catalogo Hæretic. Calvinus,
Beza, Chytraeus & Marbachius* in *Epi-
stolis Theologicis*, item *Hutterus* in *Con-
cordia concorde* consulendi sunt; ita, ut,
quæ in antiquiori historia de Nestorii,
Berengarii, Prædestinatianorum & Ico-
noclastrarum controversiis memoran-
tur, hic simul repetantur & conferan-
tur; ut, ex quibus rivulis nonnulla pla-
cita Reformati derivarint, rectius in-
telligi queat.

§. 22.

Sociarianorum sectam, hæresin suam
ex Cerinthi, Ebionis, Arii, Macedo-
nii, Photini, Pelagii hostis gratiæ, & P.
Abailardi, Michaëlis Serveti, per Læ-
lium ac Faustum Socinum compilasse,
iterum historia docet. Quapropter si
quis ejus originem primam scire avet,
historia, quæ istorum hæreses mem-
orat, ecclesiastica evolvenda est prius,
quam momenta controversiarum ex-
pendi & refelli queant.

§. 23.

§. 23.

De Patrum, quos vocant, Scholasticorum, & Asceticorum scriptorum lectione; item de Philosophiæ usu & disputationibus exercitiis, adhuc quædam monerem; nisi Theologi supra §. 1. hujus capituli allegati, omnia, quæ hac in parte studiosum Theologiæ scire, aut observare oportet, libellis modo citatis præcepissent. A quibus, in præfatione Tab. Hodosoph. Dannhaweri, nuperime non aliena tradidit venerandus D. Spenerus; licet abusus quosdam, in nonnullis studii hujus sancti partibus haut infrequentes, ex officii ratione, simul notarit. Quæ prudenti & cordato lectori displicere haut possunt.

§. 24.

Actus, quo studium Theologicum velut perfici debet, D. Lutherus tom. 1. Germ. Jenens. ex Ps. CXIX. recenset: ut Oratio, meditatio & tentatio: Quos B. Calovius de Meth. Stud. theolog. p. 4. §. seqq. & sect. 1. generali c. 1. 2. 3. 4. fusius declarat. De locorum communi-

um theologorum collectione consilium *D. Affelmannus* in Appendice scriptorum theologorum a *D. Mœbio* edita, pag. 57. seq. suggerit. Ad hunc ergo, & quos jam laudavi *Hodegetas*, studiosos nostros ablegatos cupio, qui alias hic vias quaerunt, aut ostentant, eos vates divinus *Ezechiel cap. XIII.* graviter reprehendit. Nos DEUM precamur; ut gratiam suam omnibus humanæ & divinæ sapientiæ cupidis adspiret, quo illam inveniant, & inventa ad gloriam Nominis sui, propter Christi nomen, recte utantur æternumque fruantur!

CAP. IV.

A. Comeni, Regulæ Vitæ
Sapientis.

Sapere, proprium est hominis, qui Sapientis DEI imago est. Ergo ut sapias, cura.

- (1. *Quicquid agis, & unquam ages, prospice finem. & ad finem dispice mediis: datisque mediis, utendi discemodis*

dos accuratos, ne una cum mediis tuis frustra sis; uti plerumque fit, ut sufficienter a divina bonitate subministrata media, humana stoliditate pereant, si neque usi sint. Tria illa in quacunque re sciveris, omnia ejus sciveris.

(2. *Fines tamen Rerum, Media, Modosque, memento scire, Te debere non ad otiosa spectacula, sed ad usum. Habere alioquin aliquid, & possidere, & intelligere, si non utaris, vanum est.*

Ergo: Quidquid bonum esse intelligis, ad illud veluti scopum tuum collima.

Quicquid ad assequendum scopum tuum conferre vides, id prehende, tene, urge.

Quidquid urges, ne frustra urgeas, summa circumspectione cave. Ita nullo non voto poteris tuo: nisi forsitan alicubi nolit DEVS, obicesque Tibi insuperabiles opponat. Sed tum in promptu est solatium, te non culpa tua bono illo carere, sed quia DEO sic visum, patientiam exercere tuam, ob causas sibi, si non tibi, notas.

(3. *Et quia vita tua omnium Actionum tuarum universus complexus est, hanc ante omnia particularia sic tibi dispone, ut finem ejus ob oculos habeas perpetuo, & ad illum viis omnibus contendas indefinenter.*

Quis autem sit vitæ nostræ finis, ad quem collimare sapientia sit, docet DEVS ipse Deut. 32. vers. 29. *Vitam sapienter, & intelligenter, & providenter novissima sua.* Ecce sapientia ultima, hoc est summa est, ultimos providere fines.

Quid autem est ultimum nisi eternitas? Ultimum enim est, ultra quod nihil datur. Atqui ultra omnia, quæ hic in mundo sunt, semper aliquid ulterius datur, & nativitate venit in vitam; inde itur in mortem; hinc ad Resurrectionem: demum incipit Vita interminabilis, ex qua nullus patebit exitus, & per consequens, ultra quem nihil datur. Ergo eternitas ipsa novissimum illud nostrum est: ultra quod nihil restat. Ergo hanc ab initio

tio

tio statim providere; ergo ad hanc omnia intermedia disponere, vera sapientia est. Ergo qui intermedia tantum curant, ultimorum obliuiscuntur, desipiunt, & quidem noxie desipiunt, quia media sine fine apprehendunt: utque æterna beatitudine excidant, & in æternam calamitatem prolabantur, efficiunt.

Memento igitur.

- (1. Vitæ tuæ scopum esse, ad æternitatem præparari. Hoc nisi provideris, vitam perdidideris. Atque tum non nasci præstiterit.
- (2. Ad Æternitatem tamen, quia non venit nisi per mortem: tota vita præparabis te ad mortem. (ut bona tibi sit, te non absorbeat, sed ad æternitatem tantum intromittat.)
- (3. Ad mortem autem bonam quia non pervenitur, nisi per vitam bonam; tota vita hoc ages, ut bene vivas, hoc est sancte, ad voluntatem ejus qui vitæ mortisque arbiter, Bonis vitam, Malis mortem destinavit.

○ †

) 4. Et

- (4. Et quia ad vitam bonam non pervenitur, nisi per advesationem bonam (malis advesactus mutare mores, ut Æthiops pellem, non potest, Jer. 13. 23. quia Consuetudo abit in naturam:) tota vita hoc ages, ut quicquid malum est, aut mali speciem habet (1. Thess. 5, 22.) id averferis: rursus autem: quæcunqve pudica, quæcunqve iusta, quæcunqve sancta, quæcunqve amabilia, quæcunqve bonæ famæ, si quæ virtus, si quæ laus, hæc cogites (Phil. 4, 8.)
- (5. Et quia sequi bona, fugere mala nemo potest, nisi qui, quid vere bonum & malum sit, intelligit (quia ignoti boni nulla cupido, ignorati mali nullus horror) tota vita hoc agendum erit, ut Tenon conformes huic seculo, sed reformeris in novitate sensus Tui: utqve probes, quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens & perfecta (Rom. 12, 3.)
- (6. Et quia cogitationes mortalium sunt timidæ, & incertæ providentiæ nostræ,

stræ, (Sap. 9,14.) tota vita hoc Tibi
 agendum erit, ut cum timore & tre-
 more opereris salutem tuam (Phil. 2,
 12.) non solum peccata horrens, ne
 admittas; sed & ipsa tua bona facta,
 ne aut opinione tantum bona sint,
 hypocrisi admixta, aut te in Pharisai-
 cam tui complacentiam præcipitent.
 Nullam itaque præter in misericor-
 dia Dei, & merito Christi, defixam
 anchoram cogitabis, eo demum scu-
 to securus futurus, si resignata omni
 voluntate propria, omniqve Tui &
 omnium Creaturarum fiducia sepo-
 sita DEO uni de Te hic & in æternū
 disponendi tradas arbitrium.

Breviter. Vive, dum vivis, tanquam
 moriturus: ut moriaris, dum mori-
 eris, tanquam victurus. Væ enim
 illis qui ad mortem resurgent. Tu si
 resurgere voles ad vitam, videndum
 tibi ne moriaris in morte. Si in
 morte mori non vis, hebetandi tibi
 sunt ante mortem Mortis stimuli:
 qui sunt peccata (1. Cor. 15, 16.)

O 5

Mo-

Morientur autem ante te peccata, si operam dederis, ut vivat in Te Christus (Gal. 2, 20.) Christus enim quia vitæ fons est, scaturiet in te in vitam æternam: Morsque Tibi non erit mors, ut nec illis fuit, sed transicus ad vitam immortalem.

Hæc est Sapientia vera, subordinatio Finium & mediorum gradata, a primis ad ultima usque: observatioque eorum accurata, ne aberras a gradibus, & incidas in præcipitia. Deus Te regat.

Regulæ Vitæ tranquillæ.

Summum in vita bonum, est Animus tranquillus ac serenus, ab anxietudinum procellis liber. Hunc beatum portum ut teneas, sequentia observa.

(1. *Quidquid mentem, aut conscientiam turbare possit, prævenire labora, ne cum talibus rebus, quicquam particeps. Possunt autem turbare mentem, negotiorum multitudo, aut alienitas: quibus si quis se implicat spinas inveniet certo, tametsi aliquan-*

quando rosæ videantur. Ergo, ut tranquillus sis, cave esse πολυ-
 πράγμων, ardelio: quæ Tua sunt,
 tacite age, aliena relinque; in Tuis
 etiam non nimis scrupulare curiosus,
 & de quibusvis minutiis anxius.
 Fac ea, quæ salutem Tuam, & Tuorum,
 primario spectent; reliqua
 committe Deo, cui cura est de nobis.

(2. *Conscientia vero turbatur admissis
 peccatis: cum Anima sibi male con-
 scientia oculos DEI & hominum erube-
 scit, pœnamque promeritam trepidat.*

Ergo si conscientiam vis tranquillam,
 ne habeat quod Tibi objiciat effice:
 hoc est, peccata nulla nunquam
 sciens volens admitte. Atque si vitare
 peccata vis, vita occasiones: cuiusmodi
 sunt prava sodalitia, loca suspecta,
 &c. Imprudens est, qui ubi alium
 cecidisse vidit, eodem peruenit tamen.
 At nos quotidie homines, inter occasiones
 labi, & perire videmus, & non cavebimus
 tamen?

(3. *Si quando in occasiones (cujuscunque
 pec-*

peccati) incidis, obfirma animum, ut non succumbas, sed victor abeas. Pugna igitur opus: & ad pugnam pro conscientia servanda illæsa, virtutis armis. Aut igitur Te eripe fuga (susq; deqve habito, quid prava sodalitia de Te judicatura sint) aut persta immotus, Apostolicum illud cogitans: Ego mundo crucifixus sum, & mundus mihi. Et quia non frustra dictum est, occasiones neminem malum faciunt, sed qualis quis sit, ostendunt; (nempe igni admota Arena non ardet, Stupa ardet;) cogita in tentationem delatus: Si malis consensero, malum me esse, & fuisse hypocritam ostendero; Ergo in proposito virtutis retinenda perseverabo, nec me dimoveri patiar. Memento autem, tutiorem in tentationibus carnis semper esse fugam, quam pugnam: Sapienterqve fecisse Josephum, qui, cum non sufficeret rationabilis honesti propositi defensio, fuga se eripere, quam disputare maluit, Turpius

pius ejicitur (& periculosius) quam non admittitur hostis.

- (4. Si quando pugnandum est adversus vitia, nec omnino conscientie vulnera effugis, recollige Te raux, Satanaeque in Te nidificare incipienti, illico disjicendum. Hoc est, sub initia peccati mox poenitentiam age, antequam peccati exspiret horror, mortiferum dulcescat venenum, mori-que incipiat conscientia. Qui sciens volens peccato asvescit, manus & pedes præbet Diabolo constringendos consuetudinis malæ vinculis, ut se liberare post non possit; tamen si velit (2 Tim. 2. 25. 26.) Æternæ itaque legis instar Tibi sit illud.

Principiis obsta: sero medicina paratur,

Cum mala per longas invaluere moras.

A conscientie peccato turbare procellis, non datur refugium, nisi ad poenitentiae portum: facilius, si non longe fueris progressus, difficilius, &

& cum absorptionis periculo, si longius fueris abreptus. Nunquam ergo propter Pœnitentiæ spem peccaveris: incertus, an eam agere possis. Sponte enim peccantes deserunt a spiritu Dei, quo ad pœnitentiam duce, si destituuntur, pœnitentiam non inveniunt. (Heb. 12, 17.) Sed & hoc cogita: *per se melius esse, Vas non inquinari quam elui; Meliusque te non vulnerari, quam curari, Melius hostem Regni visceribus excludere, quam intromissum & omnia vastantem expellere velle &c. quia & facilius & tutius.*

. In summa, quia mundus hic inquietudinum mare est, inque tumultu rerum hic vivimus, ut quam potes se curus sis, (si omnino tranquillus) hæc age:

(*α. Plus Deo quam Hominibus conversare. (Ille sit intimæ deliciæ Tuæ.)*)

(*β. Plus Tibi quam Aliis attende. Tua ut agas, non aliena: Tuique curam ipse potius habes, quam aliis*

CORR.

committas; & deniqve Te ipso potius nitaris, quam quocunqve alio. Aliis inquam niti (quod perquam Bene Nota) ne convescas. Tua Tibi in negotiis Tuis industria; tua Recti propositi conscientia, Tua in Deum fiducia, anehora sacra sint.

(*γ. Plus Animo quam Corpori semper vaca.* Recte Epictetus: *Ea quæ corporis sunt, facienda sunt obiter: Res animi demum fixa cura dignæ sunt.* Corpus enim a terra habemus, non plus æstimandum, quam vasa lutea merentur: Animus ex Deo est, Mundo igitur major, magni æstimandus, pure servandus, illibatus Deo restituendus. Si animam perdideris, redemptioni ejus mundus universus non sufficiet. Ergo corpus serviat; Anima regnet: cui si sceptrum das, utqve corpore libere utatur, præstas, Rex eris actionum Tuarum, minuenturqve Tibi infinitæ, a corporis nimia cura venire solitæ molestiæ.

Hæ

Hæ sunt Tranquillitatis veræ viæ! quas
 si infistis, non facile Te quicquam
 turbabit Tua culpa. Si quid vero ab
 aliena veniet malitia, aut ab immis-
 sione Dei (qui suos sine probatione
 qualiquali raro esse permittit, quia
 eos Virtutum & patientiæ exercitiis
 perfici novit) cedit in gaudii au-
 gmenta, eoque majorē mentis seren-
 itatem. Felicem Te, si Te in-
 tra hos continueris can-
 cellos!

S. D. G.

